

MAAKIZO.

KIDATO CHA KWANZA.

1. UFAHAMU (ALAMA 10)

Maswali

- a) Taja sehemu tatu ambako kawi ya umeme hutumiwa. (ala 3)
- i. Nyumbani**
  - ii. Viwandani**
  - iii. Asasi mbalimbali.**
- b) Eleza changamoto inayoikumba nchi inayotegemea maji kama chanzo cha kawi. (ala 1)
- Mvua isiyotabirika.**
- c) Mbali na maji, taja vyanzo vingine vya kawi. (ala 3)
- **Jua**
  - **Mvuke**
  - **Upepo**
- d) Kwa mujibu wa taarifa, andika matumizi matatu ya kawi ya upepo. (ala 3)
- **Kuendeshea mitambo ya;**
  - **Kusaga nafaka**
  - **Kupasulia mbao**
  - **Kutolea maji visimani.**

SARUFI (ALAMA 15)

1. Tofautisha kati ya irabu na konsonanti. (ala 2)
- Irabu ni sauti ambazo hutamkwa kwa ulaini bila ya hewa kuzuiliwa.**
2. Taja sifa bainifu za irabu zifuatazo. (ala 2)
- a) /o/ - **Ni irabu ya nyuma chini. (½ al)**
Inapotamkwa midomo huviringwa (½ al)
- b) /e/ - **Ni irabu ya mbele chini (½)**
Inapotamkwa midomo hutandazika (½)
3. Tofautisha kati ya sauti ghuna na sauti sikhuna. (ala 2)
- Sauti ghuna ni sauti ambazo zinapotamkwa husababisha mrindimo wa nyuzi za sauti.**
Sauti sikhuna zinapotamkwa hazisababishi mrindimo wa nyuzi za sauti.
4. Taja vipashio vya lugha. (ala 2)
- Sauti → Silabi → Neno → Sentensi**

5. Andika kwa wingi (ala 1)
Mtoto mvulana angali anacheza kandanda.
Watoto wavulana wangali wanacheza kandanda.
6. Andika neno lenye mpangilio ufuatao wa silabi. (ala 2)
(a) KKKI **mf. Mchele, mbwa.**
(b) KKI **mf. Mti, mtoto.**
7. Bainisha aina za maneno katika sentensi ifuatayo. (ala 2)
Mwanafunzi mrefu anavuka barabara.
N V T N
8. Tofautisha kati ya ala tuli na ala songezi na utolee mifano. (ala 2)
Ala tuli hazisogeisogei wakati wa kutamka sauti mf. Kaakaa gumu, kaakaa laini
Ala sogezi husogeasogea wakati wa kutamka sauti mf. Ulimi, mdomo,

ISIMU JAMII (ALAMA 5)

- i. Ni nini maana ya Isimu Jamii. (ala 1)
Isimu Jamii ni sayansi inayochunguza uhusiano uliopo kati ya lugha na jamii.
- ii. Eleza maana ya sajili / Regista. (ala 1)
Sajili ya lugha ni matumizi ya lugha katika muktadha maalum/mahususi.
- iii. Taja kaida zozote tatu za lugha. (ala 3)
- **Umri**
- **Wahusika**
- **Tabaka**
- **Wakati** (alama 1 kila moja.)